

ГЕОЛОГІЯ, ГЕОМОРФОЛОГІЯ І ГІДРОГЕОЛОГІЯ ПРИДЕСНЯНСЬКОГО ЛІСОВОГО ПЛАТА

П'ятигорець Є.С., магістрант, Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка

Придеснянське лесове плато розташоване вздовж правого у середній течії річки Десни і є частиною території кліматичної області Новгород-Сіверського Полісся, яке займає північно-східну частину Українського Полісся. Розташоване на південно-західному схилі Вороніжського кристалічного масиву, глибина залягання якого змінюється від 900 м (м. Холми) до 150 м (м. Зноб-Новгородське). Кристалічний фундамент перекритий осадовими відкладеннями верхнього палеозою, мезозою та кайнозою. На території Новгород-Сіверщини глибина залягання кристалічного масиву знаходиться в межах 300 – 600 м.

У сучасних фізико-географічних процесах безпосередньо беруть участь відклади крейдяного, палеогенового і четвертинного періодів. Палеогенова система представлена лише відкладами нижнього відділу – канівського та бучацького ярусів. Потужність четвертинного покриву в середньому становить 8 – 12 м. У придеснянському районі лесова товща сягає 26 м. Територія підноситься на 185 – 200 м над рівнем моря і на 80 м над Десною. Розчленованість рельєфу ЯБС 0,75 км/км², що обумовлює високу ерозійну небезпечність ґрунтового покриву правого корінного берега річки Десни .

У результаті танення останнього льодовика по всій території вододільної рівнини утворилася густа мережа балок, яка разом з річками складає гідрографічний фонд ландшафту. За ствердженням багатьох учених-геологів, яружно-балкові системи утворилися в результаті тріщин і розломів у крейдяній товщі (потужність її близько 60 м), яка підстилає четвертинні лесові та піщані відкладення. Для яружно-балкового типу місцевості, який має дуже розчленований рельєф, однією з характерних рис геоморфології є поширення форм прихованого карсту. Карсти розповсюджені в основному по периферії урочищ ЯБМ. Особливо густо вони утворюються на верхній фації стародавньої балки, яка витримує найбільше гідрологічне навантаження як поверхневого, так і внутрішньогрунтового стоку.

Одним з чинників, що визначають лінійну ерозію, карстоутворення та оповзні на території Придеснянського лесового плато, як і всієї Придеснянської височини, є підземні води. Четвертинний водоносний горизонт залягає на глибині 3 – 6 м. Він сформований у піщаних та нижніх лесових горизонтах. Дебіт його не перевищує 3 м³/год. Він відіграє як пряму так і опосередковану роль у протіканні процесів лінійної ерозії на схилах стародавньої гідрографічної мережі. Виходячи на денну поверхню на схилах балок, ґрунтові води виносять значну кількість розчиненого у воді ґрунту, утворюючи всередині пустоти, в які провалюються поверхневі горизонти ґрунту. В таких місцях починається утворення нових відвершків ярів. Інтенсивність їх розростання в подальшому визначає поверхневий стік.

У межах Придеснянського лесового плато спостерігаються максимальні величини середнього багаторічного річкового стоку порівняно зі стоком Українського Полісся. Якщо для Полісся середній модуль стоку становить близько 3,5 л/с з 1 км², то на Придеснянському плато і прилеглий місцевості – 4,0 – 4,5 л/с з 1 км²